

Kirsti A. Korhonen

Kirjoittamisen tärkeydestä



Kirjoittamisen tärkeydestä

Kirsti A. Korhonen

Kirjan kansi: © Tekijän piirros Korhosten
kuva-arkiston kuvasta.

Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki,
bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,
Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa
ISBN: 978-952-80-9464-7

Aluksi	9
1 Taustafilosofiaa	19
2 Suomesta, kirjapainotaidon kehityksestä ja suomen kielestä	29
3 Mitä kirjottaminen on?	37
3.1 Asiakirjoittaminen	42
3.2 Luova kirjoittaminen	45
3.2.1 Mielikuvituksesta	45
3.2.2 Pakanuuden ajasta	55
4 Kirjoittaminen teorioiden valossa	56
4.1 Behaviorismi	71
4.2 Konstruktivistinen teoria	73
4.2.1 Konstruktivismi ja yhteistoiminnallisuus	75
4.2.2 Sosiokonstruktivistinen teoria	78
4.2.3 Konstruktivismin etuja ja haittoja	79
5 Lapsen kokonaispersoonallisuuden kehityksestä	81
5.1 Kognitiivinen kehitys	90
5.2 Affektiivinen kehitys	92
5.3 Psykomotorinen kehitys	95
5.4 Konatiivinen kehitys	97
5.5 Sosiaalinen kehitys	101
5.6 Eettinen kehitys	104
5.7 Psykkinen kehitys	109
5.8 Esteettisyyden kokemisen	

kehitys	116
6 Tutkimustietoa	120
7 Taidon kehittymisestä	125
7.1 Piirtäminen antaa tukea alussa	125
7.2 Taito kasvaa	130
7.3 Taidon opettamisesta	133
7.4 Miten auttaa vaikeuksissa?	136
8 Taitava lukija ja kirjoittaja	143
8.1 Millainen on taitava lukija?	143
8.2 Millainen on taitava kirjoittaja?	146
9 Mistä intoa kirjoittamiseen?	153
9.1 Kannattaisiko etnografiaa kokeilla?	157
9.2 Kaikenlainen kirjoittaminen	158
10 Rauhoittaako kirjoittaminen mieltä?	160
10.1 Kirjallisuusterapian historiaa	163
10.2 Reflektion merkityksestä	165
10.3 Entä lapset, voitaisiinko tasapainosta kehitystä tukea kirjoittamisen keinoin?	169
11 Pohdintaa	176
Lopuksi	182
Lähteet	193
Liitteet	214
Liite 1. Vinkkejä (Aerila & Koppinen 2021).	214
Liite 2. Kansansatujen käyttö (Arvola & Mäki 2024).	215
Liite 3. Kirjallisuus tukena (Typpö, Arvola, &	

Mäki 2024).	216
Liite 4. Luonto apuna (Åkesson 2022).	217
Liite 5. Luontokirjoittaminen (Kirjallisuusterapia).	218
Liite 6. Miten tukea kirjoittamista? Halme, Laulajainen, Nurmi, Raumala & Uosukainen (1983).	219
Liite 7. Etnografian käytöstä aineistonkeruussa koulussa	221
Liite 8. Ohjeita esiintymiselle (Merikoski 1958).	285

Aluksi

"Älyllisen kasvatuksen ylimmäksi ihanteeksi kelpaa vain inhimillisen tietokyvyn kaksivaljakko, ajattelu ja kuvittelu, kumpikin parhaimmillaan sopusointuisesti kehiteltyinä; mitä tasaisemmin ne juoksevat, sitä varmemmin ja nopeammin joutuu matka." (Hollo 1932.)

Kirjoittaminen tuntuu itsestäänselvältä taidolta. Kun se on kerran opittu, taito osataan. Emme ehkä tule ajatelleeksi syvällisemmin, miten taito opitaan ja miten se kehittyy. Äidinkieltä opettaessani ajattelin usein, että oppilaiden kirjoitustaidon kehittyminen oli aina "pieni ihme". Opettajalle oli palkitsevaa huomata, miten taito kehittyi, kun sitä harjoiteltiin. Innostuin perehtymään aiheeseen perinpohjaisemmin vasta jäätyäni pois arjen opetustyöstä. Oli aikaa miettiä ja tyypilliseen tapaan aloin etsiä tietoja ja kirjoittaa muistiinpanoja aiheesta. Asiatekstiä lukiessa

on mielekästä kirjoittaa samalla, sillä arkistoista on helppo löytää tietoa, kun on aika aloittaa kirjan rakenteen ja sisällysluettelon suunnittelu. Tuottaa iloa, kun voi tarjota lukijoille löytöretken kerättyyn tietoon ja omaan ajatuksenkulkuun.

Taustalla oli myös huoli, kirjoitetaanko nykyisin riittävästi tai koetaanko kirjoittaminen tärkeäksi taidoksi. Olin säästänyt omia alakoulun äidinkielen vihkoja ja niitä tutkiessa en voinut välttyä ajatukselta, että 1970-luvulla kirjoitettiin paljon. Kirjoittaminen ja lukeminen kulkivat ”käsikädessä”. Olin pitänyt lukupäiväkirjaa kaikista lukemistani kirjoista, eikä määrä ollut vähäinen. Lukupäiväkirjan kirjoittaminen oli ollut mieluista, sillä olin nähnyt melkoisesti vaivaa. Aukeamat olivat siistejä kirjoituksineen ja piirrettyine kuvineen. Luokassa luettiin ääneen ja käytin keinoa myös tehdessäni kotiläksyjä. Opettelin myös ulkoa asioita. Opettajana käytin apuna monia teoksia, mm. Antero Vipusta, Vuotuista ajantietoa ja Kompassia. Ajattelin motivoinnin

olleen silloin onnistunutta, kun oppilaat eivät edes huomanneet tekevänsä oppimisharjoitteita. Sitten taas toisinaan oppilas oli vain saatava ymmärtämään, ettei ollut muuta vaihtoehtoa kuin tehdä annettuja tehtäviä.

Onko huoleni turha? Mitä sanovat tutkimustulokset? Valtakunnallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin (Ukkola & Metsämuuronen 2022) mukaan kolmasluokkalaisten oppilaiden osaamistasossa niin suomenkielisissä kuin ruotsinkielisissä kouluissa oli ns. epäjatkuvuuspisteitä äidinkielessä ja kirjallisuudessa. Suomea toisena kielenä opiskelevien osaamistaso oli selkeästi muita heikompi. Havaittiin koulun ja kodin yhteistyön merkitys niissä oppilaissa, jotka saivat tukea koulussa ja kotona. Joka päivä lukevien oppilaiden taitojen havaittiin olevan yli vuoden edellä verrattuna heihin, jotka lukivat harvemmin kuin kerran viikossa.

Kirjaprojektin alussa sain ilokseni huomata, että lähdekirjallisuudesta löytyi joidenkin

tuttujen opettajien, didaktikkojen, professoreiden ja tutkijoiden kirjallista tuotantoa. Huomasin myös, ettei lähdekirjallisuudesta ollut pulaa, päinvastoin. Koska minulla on luokanopettajan koulutus, en edes pyrkinyt kirjoittamaan täydellistä kirjoittamisesta kaiken tiedon kertovaa kirjaa. Onhan luokanopettaja kelpoinen opettamaan äidinkielen ja kirjallisuuden lisäksi perusopetuksen 1-6 luokilla matematiikkaa, ympäristöoppia, kieliä, uskontoa, musiikkia, kuvataidetta, käsitöitä ja liikuntaa, luonnollisesti omia kykyjä korostaen. Ympäristöoppiin on integroitu biologia, maantieto, fysiikka, kemia ja terveystieto.

Kasvatuksessa ja yleensä elämässä voidaan ajatella, että ennen kaikki oli paremmin. Olisi kuitenkin pystyttävä ajattelemaan asioita tässä hetkessä ja suunnitella tulevaa pitäen mielessä mennyt aika ja nykypäivä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n mukaan vuonna 2023 tilastoitiin 7-22 vuotiailla noin 1,5 miljoonaa mielenterveyteen liittyvää tutkimus- ja hoitokäyntiä julkisessa

terveydenhuollossa. Herää kysymyksiä: Olisiko mahdollista käyttää kirjallisuutta enemmän ennaltaehkäisevänä keinona psyykkisen hyvinvoinnin tukena? Ovatko terveyshaasteet lisääntyneet tietotekniikan käytön myötä? Miten tekoäly muuttaa kirjoittamisen käytänteitä?

Kirjoittaminen on ajattelua. Taito omaksutaan yleensä ennen kymmentä ikävuotta ja sen voidaan ajatella kehittyvän tai muuttuvan koko eliniän. Kun taito opitaan, sille annetaan mahdollisuus kehittyä. Ellei ole taitoa tai halua kirjoittaa, unohtuuko ajattelu?

Kirjoittamisessa on kyse laajasta kokonaisuudesta. Halme, Laulajainen, Nurmi, Raumala & Uosukainen (1983) ilmaisevat suomen kielen koko kuvan selkeästi. Aluksi on jako kirjakieleen ja puhekieleen. Sitten on erityiskieli, yleiskieli, yleispuhekieli, arkipuhe ja murre. Viimeisin jakaantuu edelleen paikalliseen, sosiaaliseen ja slangiin. Kirjakieli perustuu normeihin ja on syntynyt kehityksen tuloksena, esimerkkinä kaunokirjallisuus. Erityiskielen sanasto ja virkerakenne on

erikoistunutta ja kieltä hallitsevat aiheeseen perehtyneet. Yleiskielellä tarkoitetaan kirjakieleltään normien mukaista, sanastoltaan yleisesti tunnettua ja virkerakenteeltaan yksinkertaista kieltä, esimerkkinä lehdistön kieli.

Karasma (2014) on kuvannut äidinkielen opetustieteenä kattavasti puuna. Juuret ovat kieli-, kirjallisuus-, perinne- ja kasvatustieteessä sekä mediatutkimuksessa. Puun oksat ja lehdet ovat lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen ja kuunteleminen, draama, kieli, kirjallisuus, kansanperinne ja media. Latvuksesta löytyy viisi tutkimusmenetelmää eli kokeellinen tutkimus, sisällönanalyysi, tapaus- ja toimintatutkimus sekä etnografinen tutkimus. Niistä ”virtaavaa” tietoa käytetään opetussuunitelmien ja oppikirjojen laatimisen sekä opetusopin ja opetusmenetelmien kehittämistyön tukena.

Albert Einstein: ”Mielikuvitus on tärkeämpää kuin tieto, sillä tieto rajoittuu kaikkeen, mitä nyt tiedämme

*ja ymmärrämme, kun taas
mielikuvitus kattaa koko maailman ja
kaiken, mitä tulee tietää ja
ymmärtää.” (AI, Gemini.)*

Olin ollut jo pidempään kiinnostunut mielikuvituksen käsitteestä. Miksi se on toisilla vilkkaampaa kuin toisilla? Miksi joillakin oppilailla oli suuria vaikeuksia kirjoittaa fiktiota? Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan oppilaita rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan, mutta onko se peritty ominaisuus vai pitääkö sitä ”ruokkia” riittävästi lapsuudessa?

Platonin mukaan tietöelämässä on kolme astetta eli sielullisen tosiasiat, doksat ja korkeimmat noesis. Näistä kahden ensimmäisen kohdalla mainittiin fantasia. Platonin dualistisen opin mukaan aistimuselämä ja puhdas järki olivat vastakohtia. Demokritoksen mukaan fantasia merkitsi sielullista ilmiötä. Aristoteles taas korosti fantasian dynaamisuutta. Se tarkoittaa aistimusten synnyttämää mielikuvien liikuntaa eli kykyä käsitellä aistien välityksellä

mieleen työntyvää aineistoa. Ajatteluun tarvitaan aina kuvallista ainesta. Fantasia erotettiin ajattelusta, jonka ajateltiin olevan tiedollista toimintaa, mikä taas voi olla valheellista tai todellista, ja kuvittelu voi olla aistimuksellista tai harkitsevaa. Aristoteles asetti fantasian muistin, pyrkimyksen ja toiminnan yhteyteen ja määritteli fantasian seuraavasti: Mielikuvitus merkitsee kaikkia sielun mielikuvilla harjoittamia toimintoja. Plotinos sai pontta ajatuksilleen Platonin ja Aristoteleen ajatuksista. Hänen mukaansa tajunta oli synteettinen ilmiö ja kuva oli ajattelun välttämätön väline. Muistin ilmiöt kuuluivat fantasian alueeseen. On katselemista, joka on hengen ikuista, mutta harvoin täyttyvää kaipausta hengen levosta jumalallisessa alkulähteessä eli siellä missä ”mikään kuva ei enää täysin vastaa elämyksen sanomatonta sisältöä, asteittaisesti ja ilman jyrkkiä rajoja laskeudutaan kuvittelun ja aistimusten maailmoihin.” (Hollo 1932.)

Kirjoitusprojektin aikana opin uutta, nimittäin käyttämään kännykästäni löytynyttä

Miten kirjoittamisen taito opitaan, miten taito kehittyy ja kirjoitetaanko nykyisin riittävästi? Kun kirjan tekijä lähti etsimään vastauksia, löytyi monia mielenkiintoisia näkökulmia. Kirjassa edetään taustafilosofian, Suomen ja suomen kielen historian myötä pohtimaan kirjoittamista teorioiden ja tutkimustiedon pohjalta käytäntöä unohtamatta. Millainen on hyvä kirjoittaja ja mistä löytyisi intoa kirjoittamiseen? Lopuksi pohditaan kirjoittamisen merkitystä mielen rauhoittamiseen.

Kirjoittaja on aiemmissa tietokirjoissaan lähestynyt aihepiirejä monipuolisesti. Teoksia on yhdistänyt kiinnostus sosiaalisiin kysymyksiin, kulttuureihin, opetukseen ja kouluun. Kirsti A. Korhonen pyrkii perehtymään teemoihin kriittisesti pohtien yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Julkaistut kirjat ovat sisältäneet tärkeitä avauksia suomalaiseen yhteiskuntaan sekä humanistiseen keskusteluun. - Gemini -

